

Hier rust
Diens lust
En vrueght
Was dueght
En 't waer,
Hoe swaer
't Oock viel:

Noch sticht
Zijn dicht-
Gheschrijf.
Maar 't lijf,
Hier bleeft;
God heeft
De ziel.

FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE.

1538—1598.

WERKEN.

Byen-corf der H. Roomscher Kercke. — Tafereel van de Godsdienstverschillen. — Berijming der Psalmen. — Wilhelmus Lied, enz.

Aldegonde — een der voornaamste godgeleerden en staatkundigen van zijn tijd, de onvermoeide bestrijder van geloofsdwang, wiens volksschriften en staatkundige bemoeijingen zoo veel hebben toegebracht, om de godsdienstige en staatkundige vrijheid in ons land te doen zegevieren — werd te Brussel uit een van Savoye afkomstig geslacht geboren. Hetzij omdat zijne ouders in 't geheim de Hervorming waren toegedaan, hetzij alleen om het voorbeeld van een gedeelte des adels te volgen, werd de jonge Marnix met zijn ouderen broeder Jan naar Genève gezonden, om er onder de leiding van Calvijn en Theodoor van Beza te studeeren.

Een en twintig jaar oud, kwam hij, zeer bedreven in 't Latijn, Grieksch, Hebreewsch en de meeste nieuwere talen, naar 't vaderland terug, waar hij echter, om zijne gevoelens, weldra in verdenking kwam bij de inquisitie, zoodat hij zich veiligheidshalve eene poos ging ophouden in 't buitenland. Zoodra hij bemerkte, dat de Nederlanders zich tot eene omwenteling voorbereidden, kwam hij terug en werd opsteller en mede-onderteekenaar, eerst van het *compromis* en daarna van 't smeekschrift, dat in 1566 der landvoogdes werd aangeboden. Sedert bleef hij, als de

rechterhand van Willem van Oranje, de goede zaak dienen, en zocht hij voor haar de algemeene geestdrift op te wekken door 't vervaardigen van staatkundige en godsdienstige geschriften en volksliederen, waaronder het *Wilhelmus*, dat tot in 't laatst der vorige eeuw het volkslied is gebleven. Zeer merkwaardig is ook zijn *Byen-corf*, die in 1572 gedrukt en door 't volk met ongeloofelijke toejuiching ontvangen werd. Door dit reusachtig spotschrift gelukte het hem het volk te midden der verdrukkingen te doen lagchen en aldus de vrees te bannen, die, door Alva's ongehoorde wreedheden, den meesten om 't hart was geslagen.

De Prins, die Aldegonde eene bijzondere hoogachting toedroeg en den meesten prijs stelde op zijne diensten, liet zich in 1572 te Dordrecht door hem vertegenwoordigen, op de eerste vergadering, die de Staten op eigen gezag hielden, en zond hem daarna, kort voor 't beleg, naar Haarlem, om er de wet te veranderen en die leden der vroedschap, welke naar Spanje overhielden, door meer warme vaderlanders te vervangen. Nadat Toledo het hoofd had gestooten voor Alkmaar, vermeersterde hij de schans Maaslandsluis, bij welker verdediging Aldegonde zijne vrijheid verloor. Hij werd naar Utrecht gevoerd en tegen verwachting goed behandeld, dewijl de Prins last had gegeven met den gevangen Bossu juist zoo te handelen, als de vijand zich omtrent Aldegonde zou gedragen. Gedurende deze gevangenschap begon hij met zijne berijming der Psalmen.

Door uitwisseling tegen Mondragon, in 1574 zijne vrijheid herkegen hebbende, werd hij naar Engeland gezonden, om Elisabeth de soevereiniteit over Holland en Zeeland aan te bieden, en toen deze zending mislukt was, naar Worms, om op den rijksdag de genegenheid der Duitsche vorsten voor ons land te winnen. Bij deze gelegenheid hield hij eene sierlijke rede in 't Latijn, die door hem zelve in 't Fransch werd vertaald en door een ander in Nederlandsche verzen, welke het volk van buiten leerde.

15 In 1780 werd Marnix door de Staten, aan 't hoofd van een gezantschap, naar Frankrijk gezonden om Anjou de

soevereiniteit over ons land op te dragen, onder voorwaarde, dat deze eene door Marnix opgestelde constitutie (*muilband* noemde Marnix haar) teekende. Anjou liet zich gemakkelijk daartoe vinden, en nu begaf Aldegonde zich naar Hendrik van Navarre, om dezen uit te noodigen, als kampvechter voor de verdrukte Nederlanden op te treden. De Bearner zeide zijne hulp toe, in geval er aan de godsdiensttwisten in Frankrijk een einde kwam, en nu richtte Marnix een brief aan de Protestantsche kerken in Languedoc, om te bewerken, dat deze zich aan de algemeene zaak der godsdienstvrijheid aansloten. Vervolgens stak hij over naar Engeland, om te trachten den Hertog van Anjou door een huwelijk aan Koningin Elisabeth te verbinden, en alzoo aan de Nederlanden den bijstand van Engeland te verzekeren. Welwillend gaf Elisabeth hare toestemming.

De voordeelen, die Marnix door zijne ijverige bemoeijingen voor ons land meende verkregen te hebben, bleven intusschen achterwege. Van Elisabeth's huwelijk kwam niets, Hendrik van Navarre kon Frankrijk niet verlaten, en Anjou verbrak zijn *muilband* met de Fransche Furie.

Te midden van al die beslommeringen, voerde Marnix een hevigen pennestrijd over geloofspunten met Dr. Baius, een der leden van het concilie van Trente.

Toen Parma een leger bijentrok om Antwerpen te belegeren, wilde de Prins het laatste bolwerk van de vrijheid der Zuidelijke Nederlanden aan zekere handen toevertrouwen, en benoemde daarom Aldegonde tot burgemeester. Om hem meer gezag te geven, bood de Prins aan, hem tot markgraaf te verheffen; doch Marnix weigerde een titel, die slechts de ijdelheid kon streelen. Het plan van verdediging, dat hij met den Prins had beraamd, kon niet worden uitgevoerd door de schraapzucht van het vleeschhouwersgild, dat hem tegenwerkte. Ofschoon hij daardoor den val der stad voorzag, kweet hij zich van zijn pligt, alsof de hoop op een goeden uitslag hem bezielde, en toonde bij elke gelegenheid een grooten persoonlijken moed. Nadat alle hoop op ontzet vervlogen en de levensvoorraad ge-

heel uitge
Misk
tije dien
stad; me
goud was
in 'i rolle
lsteraars
zijn land
hem met
hem vers
aanbelan
den ops
slagen
dagen
diende
hem ee
verong
die hem
zijne eer
en vert
vrijheid
aan de
nieuw
deloos
schenkt
denken.
Ook sch
verschille
met den
In 13
van 270
kelijke
tigte zi
de vreu
leestijd
vrijheid
vertalin

heel uitgeput was, werd de stad aan Parma overgegeven.

Miskening was het loon voor Marnix trouwe en gewigtige diensten. Men gaf hem de schuld van 't verlies der stad; men verspreidde het gerucht, dat hij door Spaansch goud was omgekocht, en bande hem uit het land. Maar in 't volle bewustzijn van zijne onschuld, trad hij zijne lasteraars stoutmoedig onder de oogen, en begaf zich naar zijn landgoed te West-Souburg op Walcheren. Men liet er hem met rust, en weldra droegen de Staten en Prins Maurits hem verschillende zendingen op; doch in staatszaken van aanbelang werd hij sedert voorbijgegaan. Na twintig jaren den opstand medegeleid en goed noch bloed voor het wel-slagen ontzien te hebben, wijdde hij zijne laatste levens-dagen aan de letteren, zonder te morren over zijne onverdiende terzijdestelling. De troost der godsdienst schonk hem eene verhevene kalmte van ziel, die hem boven alle verongelijking plaatste en steeds bereid deed zijn om hen, die hem zoo ondankbaar bejegend hadden, te dienen. Uit zijne eenzaamheid, richtte hij brieven van aanmoediging en vertroosting tot alle vorsten en volken, die voor de vrijheid van godsdienst streden, o. a. *Eene trouwe Vermaning* aan de Vlamingen, waarin hij hen, die in Holland een nieuw vaderland waren gaan zoeken, voorhoudt, niet moedeloos te worden, indien de overwinning hun niet terstond schenkt, wat zij er van verwachtten, en dat zij niet moesten denken, dat God hen in een aardsch paradijs zou voeren. Ook schreef hij nog een werk, *Tafereel van de godsdienst-verschillen*, waaruit duidelijk kon blijken, hoe weinig hij met den Spanjaard heulde.

In 1594 droegen de Staten hem tegen eene jaarwedde van 2700 gulden op, den geheelen bijbel uit het oorspronkelijke in de Nederlandsche taal over te zetten. Hij vestigde zich daartoe met der woon te Leyden, doch hij mogt de vreugde niet smaken dien arbeid te voltoojen. In den leeftijd van zestig jaren, viel de oude kampvechter voor de vrijheid uitgeput op den bijbel neder, toen hij met zijne vertaling tot de laatste regels van Genesis was gekomen.